

Skötsel- och bevarandeplan för naturreservatet och Natura 2000-området Tomossen

Denna skötsel- och bevarandeplan ersätter bevarandeplanen för Natura 2000-området Tomossen, fastställd 2005-08-12 av Länsstyrelsen enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd (dnr 511-8223-2005).

Tomossens östra lagg. Samtliga foton i skötselplanen: Lennart Bratt Lst

”Tomossen är märklig genom det artrika kärr som uppfyller den breda Ö laggen och drågens övre delar.”

Hugo Sjörs i ”Myrvegetation i Bergslagen” 1948

Innehåll

Administrativa data	3
Beskrivning av området.....	3
Geovetenskap	3
Biologi	4
Värdefulla arter	5
Kulturhistoria	6
Jakt, fiske och övrigt friluftsliv	6
Infrastruktur	7
Natura 2000	7
Allmänt	7
Tillståndsplikt och samråd.....	7
Utpekade Natura 2000-naturtyper.....	7
Utpekade Natura 2000-arter	8
Bevarandesyftet med Natura 2000-området	8
Hotbild mot utpekade värden inom Natura 2000-området.....	9
Miljöövervakning	11
Källförteckning	11
Plandel	13
Syfte med naturreservatet	13
Prioritering mellan bevarandevärden	13
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder.....	13
Skötselområde 1: Rikkärr och annan våtmark	13
Skötselområde 2: skogsmark	14
Skötselområde 3: Norsån.....	14
Skötselområde 4: Friluftsliv och anläggningar	14
Skötselområde 5: Kalkkärrsgrynsnäcka	15
Jakt och fiske	15
Dokumentation och uppföljning.....	16
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	16

Beskrivningsdel

Administrativa data

Namn	Tomossen
Kommun	Ludvika
NVR id	2053023
Natura 2000-beteckning	SE0620131 Tomossen
Markslag i hektar: (uppdelning enl. Naturvårdsverkets rapport nr 5391)	
Tallskog	4,9 ha
Granskog	2,9 ha
Barrblandskog	5,0 ha
Barrsumpskog	6,9 ha
Lövblandad barrskog	8,1 ha
Triviallövskog	1,3 ha
Sumpskogsimpediment	11,5 ha
Lövsumpskog	1,3 ha
Ungskog och hyggen	0,6 ha
Våtmark	23,2 ha
Totalt	66,5 ha
Rättigheter	Ledningsrätt 2061-680.1
Bebyggelser och anläggningar	Saknas
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län

Beskrivning av området

Geovetenskap

Berggrunden i området utgörs till största delen av sur leptit, eller som den kallas i nyare kartor, sur vulkanisk bergart (ryolit, dacit mm). De västra delarna utgörs av en ”ultrabasisk, basisk och intermediär intrusivbergart (gabbro, diorit, diabas mm) som i den äldre berggrundskartan är karterad som ”äldre urbergssediment”. Intressant är att i den nyare kartan finns en smal gång med ”karbonatrik sedimentär bergart” strax öster om Tomossen. Möjligen är det denna, kanske i kombination med någon basisk bergart som ger upphov till de uppenbart kalkrika kärren.

Merparten av området täcks av torv förutom fastmarkspartierna i norr. Dessa är påtagligt småkuperade och karteras i jordartskartan som ”kullig morän”. Några parallella moränryggar med orientering NNO-VSV har också påvisats.

Området ligger i ett gränsområde mellan de naturgeografiska regionerna 28b, sydligt boreala kuperade områden och 30a, Norrlands vågiga bergkullterräng. Gränsläget är också ganska påtagligt i och med att myren ligger på ca 200 meter över havet medan landet åt nordväst raskt höjer sig med ca 100 meter.

Biologi

Vegetation och flora

Närmast berget finns lösbottenytter med småöar av axag, tuvsäv, snip, gräsull och sumpnycklar. Björnbrodd förekommer här på en av landets sydligaste lokaler. I bottenskiktet dominerar mossor som purpurvitmossa, guldspärrmossa, maskgulmossa och späd skorpionmossa. Vegetationen i dessa delar är alltså av en sammansättning som är typisk för extremrikkärr. Nedanför de rika kärrdrågen i östkanten utbreder sig en stor rismosse av närmast excentrisk utformning. Åt norr finner man ytterligare lösbottenkärr i omväxling med mossepartier. Här är dock vegetationen inte lika rik, utan dominerad av trådstarr och pors med vitmossor i bottenskiktet. Ockraförande smågölar finns här och var, ofta med rika bestånd av dyttåg. Laggens spridda förekomst av ängsvädd lockar många insekter.

En frodig vassbård finns mot fastmarkskanten i sydöst, och i dessa delar uppträder också en lövdominerad, rik sumpskog med exempelvis tvåblad. Fattigare sumpskogar dominerade av tall eller björk finns inom ganska stora ytor i de norra och västra delarna av reservatet.

Fastmarkskullarna i norr är barrskogsbevuxna med en ofta torr, risdominerad tallskog som hyser grönpyrola, dropptaggsvamp och dofttaggsvamp.

Den grunda Norsån har en rik vatten- och strandvegetation med arter som bäcknate, hårslinga, videört och kärresilja.

Skogstillstånd

Skogen är till stor del brukad sedan länge, men tack vare avsaknad av skogsvårdsåtgärder under en lägre tid uppvisar flera av naturskogens särdrag. Exempelvis finns ofta en hög grad av självgallring med mängder av både stående och liggande torrträd, ofta med spår av mindre mörghorre. All skog i reservatet utgörs av så kallad kontinuitetsskog vilket innebär att området har varit opåverkat av slutavverkningar sedan åtminstone 1950.

Fauna

Däggdjursfauna torde utgöras av den för trakten typiska. Vad gäller fåglar finns exempelvis lärkfalk, tjäder och slaguggla observerade.

Tomossen inventerades 1960 av Henrik Waldén med avseende på landmollusker varvid 13 arter påvisades. Området återbesöktes 2011 av Ted von Proschwitz som då också fann den rödlistade (hänsynskrävande) kalkkärrsgrynsnäckan. Den arten är upptagen på listan över skyddsvärda arter inom EU.

En ganska rik fjärilsfauna påträffas med exempelvis flera arter av gräs- och pärlemorfjärilar.

Limniska naturmiljöer

En knapp kilometer av Norsån ingår i reservatets nordvästra del. Ån har ett starkt slingrande lopp och en uppenbarligen starkt växlande vattenföring. Strax uppströms reservatet finns en större dammanläggning som dämmer Norsåns utflöde ur sjön Flogen.

Området har tidigare ingått i ett åtgärdsområde för kalkning. Kalkningen i området (Norr sjön, Mellansjön och Ramsnorsen) initierades på grund av höga kvicksilverhalter i gädda. I dag pågår ingen kalkning eller effektuppföljning (kalkningen i området avslutades 2007), men Norsån har tidigare provtagits för vattenkemi och bottenfauna. Vattenkemiproven visar en svagt stigande trend för pH från ca 6,0 upp mot 6,5 under provtagningsperioden mellan 1993 och 2004.

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten har vattenområdet ”måttlig” ekologisk status och ”ej god kemisk status”. (WA84679810, Cykel 3; 2017 – 2021, <https://viss.lansstyrelsen.se/>).

Skälet till att i princip inga vattenförekomster i Sverige uppnår god kemisk status är på grund av de gränsvärden som gäller för kvicksilver och bromerade difenyletrar, även kallade flamskyddsmedel. Kviksilverhalterna härrör från atmosfärisk deposition där utsläppskällorna främst består av tung trafik och eldning av stenkol. Flamskyddsmedlen har använts som tillsatsämnen i bland annat plast och textil med syfte att göra materialet mindre lättantändligt. Flamskyddsmedel sprids långväga i atmosfären. Spridningen och förekomsterna av flamskyddsmedel och kvicksilver bedöms idag vara så omfattande att det idag saknas tekniska lösningar för att åtgärda problemet. Därför råder det idag ett undantag i form av mindre stränga krav gällande dessa två parametrar.

Värdefulla arter

Svampar

<i>Porodaedalea chrysoloma</i>	granticka	NT	S
<i>Hydnellum suaveolens</i>	dofttaggsvamp	NT	S

Lavar

<i>Alectoria sarmentosa</i>	garnlav	NT	S
-----------------------------	---------	----	---

Mollusker

<i>Vertigo geyeri</i>	Kalkkärrsgrynsnäcka	NT	N2000
-----------------------	---------------------	----	-------

Teckenförklaring

S = signalart enligt Skogsstyrelsen
N2000 = Arten omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv
ÅGP = Arten omfattas av ett åtgärdsprogram för hotade arter
§ = Arten är fridlyst

Hotkategori i Sverige enligt rödlistan

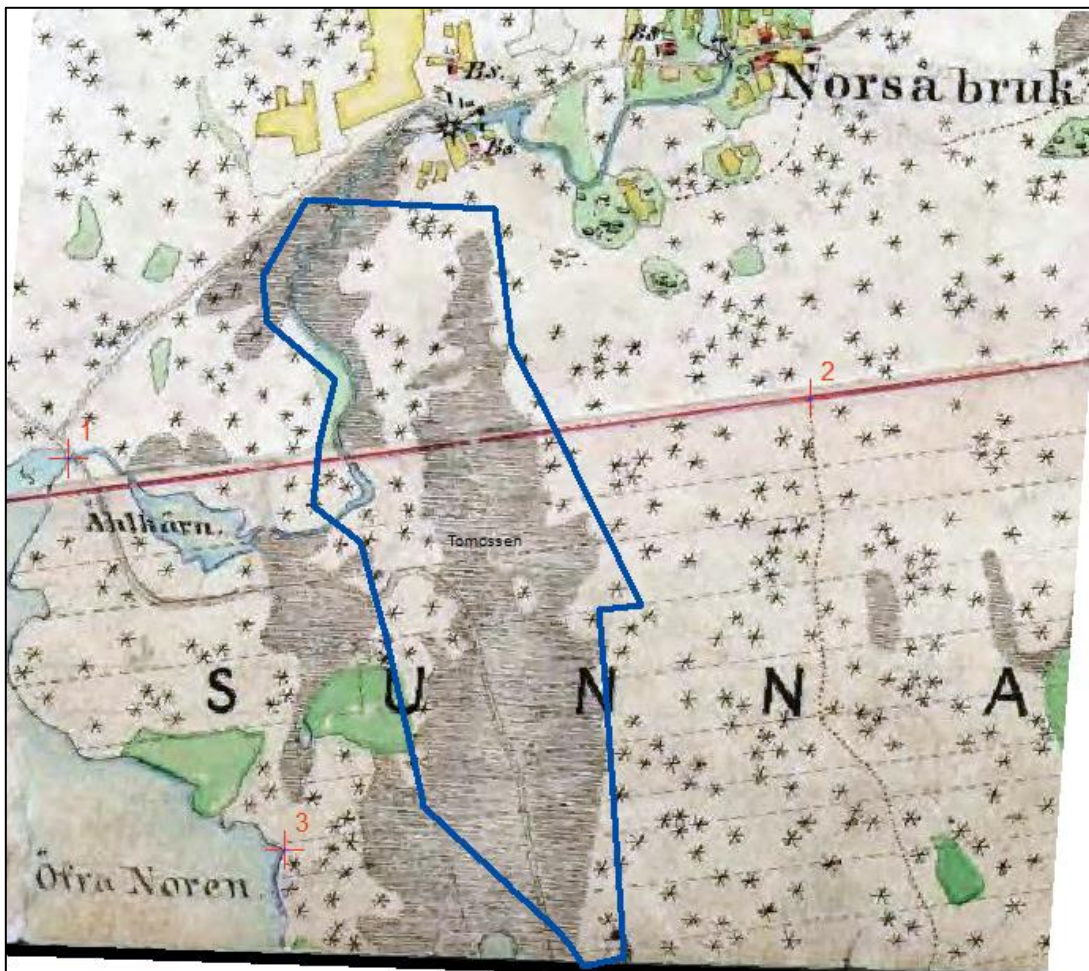
CR = Akut hotad
EN = Starkt hotad
VU = Sårbar
NT = Nära hotad
DD = Kunskapsbrist

Observera att kalkkärrsgrynsnäckan inte är rapporterad av Sverige ännu och således inte godkänd av Kommissionen. Dess skyddsvärde är för den skull inte mindre.

Kulturhistoria

Strax norr om reservatet ligger fornlämningen L2001:5404 som beskrivs som ett hammarområde kallat Olofsfors manufakturverk. Några märkliga grävningar i de nordligaste delarna av reservatet kan möjligen ha en koppling till den verksamhet som bedrevs.

Själva Tomossen torde ha varit rätt ointressant för äldre nyttjande. Troligen slogs delar med högre starrvegetation, och bete har säkert förekommit. Myren utgörs dock till större delen av mosse eller blött kärr med gles växtlighet som är föga lämpad för vare sig bete eller slätter. Några torv- eller dytag verkar inte finnas.

Detalj ur Häradsekonomska kartan från 1866. Lagg märke till den väg som går över myren. Idag syns inga spår efter den vägen.

Jakt, fiske och övrigt friluftsliv

Jakten inom reservatet bedrivs av Botåkers jaktlag inom Gyllbergens Älgförvaltningsområde. Området ingår inte i något viltvårdsområde.

Fiske bedrivs möjligen i Norsån vars lopp inom reservatet delas mellan respektive Sunnansjö och Grangärde fiskevårdsområdesföreningar.

Något nämnvärt friluftsliv torde inte bedrivas inom reservatet.

Infrastruktur

Länsväg 558 följer reservatets västra gräns. För övrigt saknas vägar inom reservatet. En kraftledning som förvaltas av Västerbergslagens Elnät AB löper tvärs genom reservatet.

Natura 2000

Allmänt

Tomossen ingår i det europeiska nätverket av skyddad natur som kallas Natura 2000. Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom att peka ut Natura 2000-områden åtar sig länderna att långsiktigt bevara de utpekade värdena i områdena. För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i skötselplanen om området även är naturreservat.

Tillståndsplikt och samråd

Föreskrifterna för naturreservatsbeslutet gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000. Tillstånd krävs för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området om de kan påverka miljön inom området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27–29 §§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena bör man samråda med Länsstyrelsen innan åtgärder i eller intill ett Natura 2000-område påbörjas. Vid skogsbruksåtgärder är Skogsstyrelsen tillsynsmyndighet.

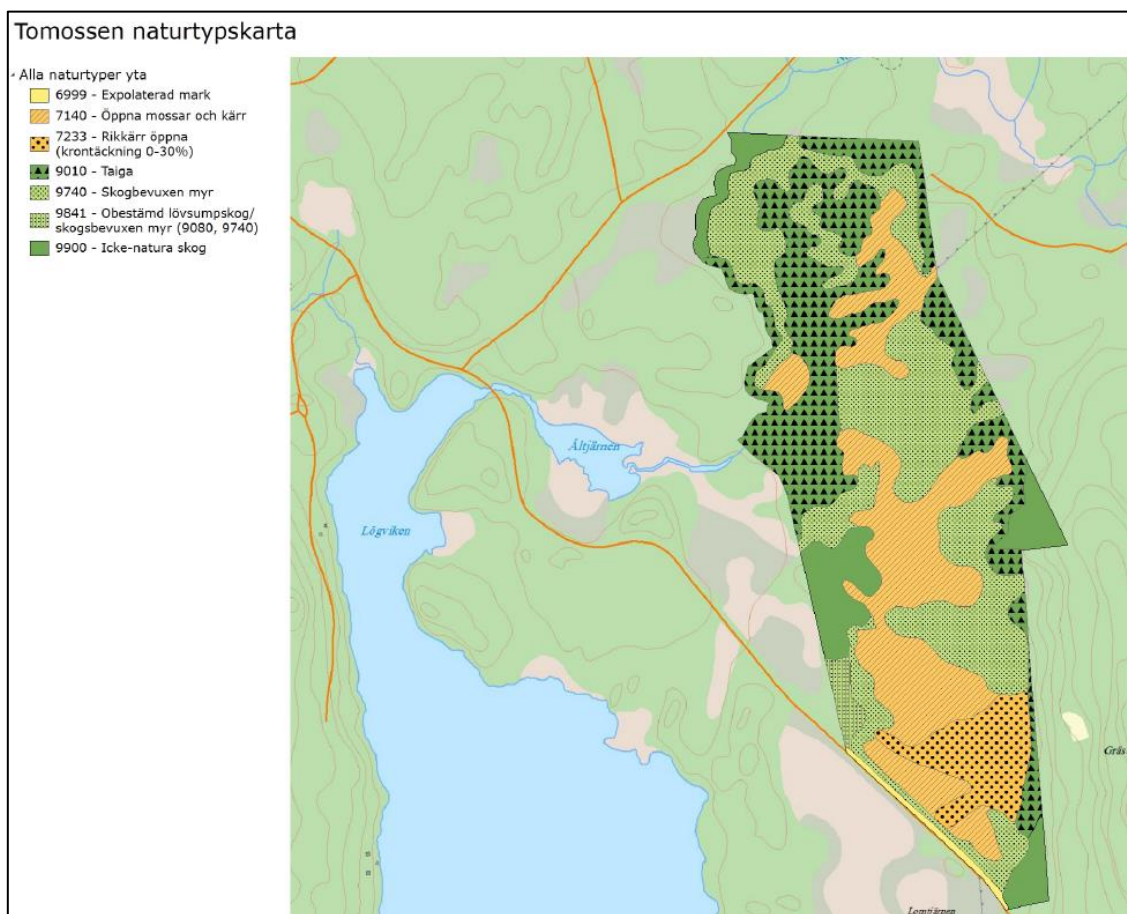
Utpekade Natura 2000-naturtyper

Tabellen nedan redovisar ingående naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv, arealer som är godkända av EU-kommissionen, framtida målarealer samt bedömning om naturtyperna uppvisar ett gynnsamt tillstånd idag. Karta över naturtypernas utbredning finns ovan.

Utpekade naturtyper	Areal godkänd av EU (ha)*	Målareal (ha)	Bevarandetillstånd
Taiga (9010)**	16,48	16,48	Gynnsamt
Öppna mossar och kärr	16,11	16,11	Gynnsamt
Skogbevuxen myr	21,83	21,83	Gynnsamt
Rikkärr	4,25	4,25	Gynnsamt

* Areal beslutad.

** Prioriterad naturtyp enligt art- och habitatdirektivet.

Natura 2000-naturtyper

Utpekade Natura 2000-arter

Tabellen nedan redovisar ingående arter enligt EU:s art- och habitatdirektiv och bedömning om arterna har gynnsamt tillstånd idag.

Utpekade arter	Bevarandetillstånd idag
Kalkkärrsgrynsnäcka	Gynnsamt

Bevarandesyftet med Natura 2000-området

Syftet med Natura 2000-området Tomossen är att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

I Natura 2000-området Tomossen är de prioriterade bevarandevärdena knutna till våtmarksmiljöerna och då särskilt det område som utgörs av rikkärr. Skogarna, som i stor utsträckning utgörs av sumpskogar är en annan prioriterad miljö.

Motivering

Områdets främsta värden är knutna till förekomsten av naturtyper med kalkpåverkan och mycket låg grad av mänsklig påverkan.

Prioriterade åtgärder

Området är skyddat som naturreservat. Något behov av aktiva skötselåtgärder finns inte i dagsläget.

Hotbild mot utpekade värden inom Natura 2000-området

9010 Västlig taiga

Exploatering.

Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.

Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador.

Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet. På landskapsnivå utgör fragmentering ett betydande hot genom att partier med äldre skog förekommer allt mer isolerat, och genom att sammanhängande områden med kontinuitetsskogar splittras upp genom avverkningar.

Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.

Systempåverkande arter, till exempel klövvilt som i betydande delar av Norrland har påverkat förekomst av asp, rönn, sälg negativt. Andra hot är invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga floran och faunan.

7230 Rikkärr och 7140 Öppna mossar och kärr

Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av **dikning** och andra markavvattande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Effekterna kan vara uttorkning, ökad igenväxning och erosion.

Skogsbruk, avverkning, körning och andra åtgärder påverkar hydrologi, lokalklimat och markstruktur. Den blöta miljön är känslig för sönderkörning. Avverkning av närliggande fastmarkskog kan orsaka läckage av näringsämnen.

Spridning av kalk, aska eller gödningsämnen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i närheten kan också skada naturtypen genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.

Ökad våtdeposition av kväve kan påverka naturtypen och öka igenväxningstakten.

Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.

Anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.

91D0 Skogbevuxen myr

Exploatering i eller i anslutning till området. Förutom den direkta skadan kan hydrologin påverkas negativt.

Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.

Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användandet av främmande trädslag.

Tillförsel av kalk eller aska. Kan ge skador på vegetationen, främst områdets mossor och lavar.

Torvtäkt.

Markskador och dikning. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras.

Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.

Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.

Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska krafter är väderfenomen, översvämning och utbrott av skadeorganismer.

Vissa organismer. Några organismer har förmågan att påverka landskapets sammansättning, till exempel älg och annat hjortvilt som kan förhindra föryngring av vissa trädslag. Andra hot är arter som ännu inte observerats i landet, men som har potential att skada den naturliga floran och faunan.

1013 Kalkkärrsgrynsnäcka

Det allvarligaste hotet mot kalkkärrsgrynsnäckan är **utdikning, dränering och andra ingrepp** som ändrar de hydrologiska förhållandena och leder till uttorkning av artens livsmiljöer. Arten kan påverkas negativt även av perifera dikningsföretag, ledningsgrävning och vägdragningar om de leder till sänkt grundvattennivå eller ändrad hydrologi på lokalerna.

Eutrofiering leder till igenväxning och förändrade växtsamhällen.

Utfodring eller utplacering av saltstenar i eller intill rikkärr kan leda till trampskador eller eutrofiering och igenväxning med högrötsvegetation.

Miljöövervakning

Rikkärrret följs upp genom fasta provytor och transekter inom ramen för uppföljning av Natura 2000-naturtyper.

Källförteckning

Almqvist, E. 1949: Dalarnes Flora. Lund

ArtDatabanken. 2000: "Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken SLU.

ArtDatabanken. 2014: Arter & naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013. ArtDatabanken SLU.

Bratt, L och Rafstedt, T. 1990: Våtmarker i Kopparbergs län. Länsstyrelsen, 1990:2

Dalarnas Botaniska Sällskap, 1993: Hotade och sällsynta växter i Dalarna – kärlväxter.

Hjelmqvist, S. 1966: Beskrivning till Berggrundskarta över Kopparbergs län. SGU, Ser Ca, nr 40.

Rynéus, T och Bratt, L. 1988: Naturvårdsprogram för Kopparbergs län. Länsstyrelsen i Kopparbergs län. Rapport nr 1988:1.

Sjörs, H. 1948: Myrvegetation i Bergslagen. Acta Phytogeografica Suecica nr 21.

Sjörs, H. och medarb. 1973: Skyddsvärda myrar i Kopparbergs län. Växtekologiska studier nr 3. Svenska Växtgeografiska Sällskapet.

Sundberg, S. 2006: Åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr. Naturvårdsverket rapport 5601.

Sveriges Geologiska Undersökning. 2013: Berggrund 1:250 000 – databas.

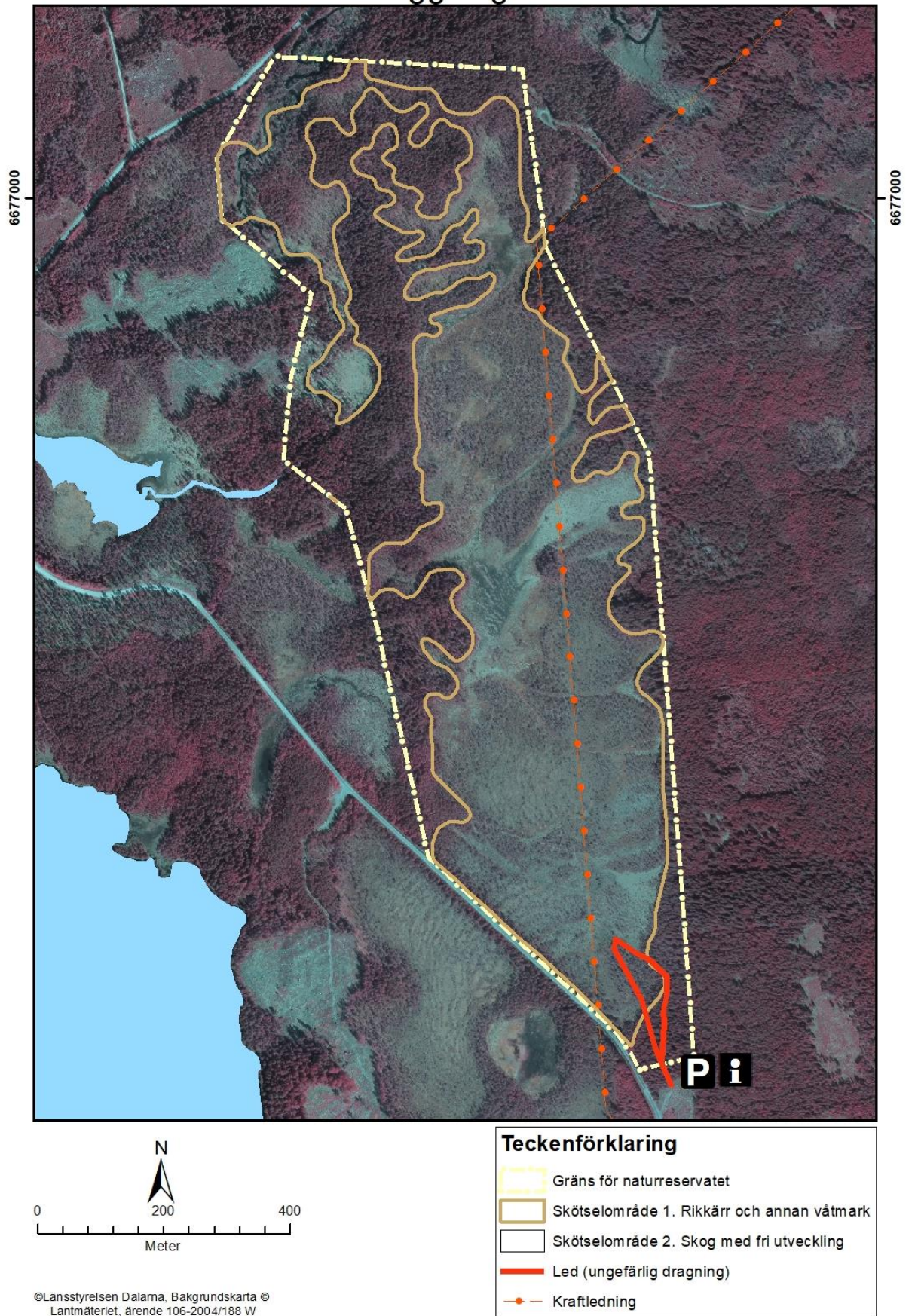
Sveriges Geologiska Undersökning. 2013: Jordarter 1:100 000 – databas.

Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1 NV-04493-11 Beslutad: november 2011, Rikkärr kod: 7230

Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2 NV-01162-10 Beslutad: 20 januari 2011, kalkkärrsgrynsnäcka EU-kod 1013.

Waldén, H. 2001. Dalarnas landmollusker. Länsstyrelsen Dalarna 2001:14.

Naturreseptatet Tomossen Skötselområden och anläggningar

Plandel

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda och återställa värdefulla naturmiljöer samt att skydda och säkerställa livsmiljöer för skyddsvärda arter. Områdets naturskog och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena, varför nya leder och andra anordningar för friluftslivet endast får lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden ej äventyras.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Bevarandemålen har utformats i enlighet med de nationella riktlinjer som gäller för formulering av bevarandemål för skyddad natur. Reservatet är indelat i 5 skötselområden (se bilaga 1):

1. Rikkärr och annan våtmark
2. Skogsmark
3. Norsån
4. Friluftsliv och anläggningar
5. Kalkkärrsgrynsnäcka

Skötselområde 1: Rikkärr och annan våtmark

Beskrivning

Naturreservatet utgörs till stor del av våtmark. Trivialare kärr- och mossevegetation dominerar, men en mindre del utgörs av rikkärr med exklusiv artsammansättning.

Bevarandemål

Öppna våtmarker med oförändrat inslag av rikkärr. Uppföljning av rikkärrsvegetationen sker inom ramen för uppföljning av Natura 2000-naturtyper. Arealen Rikkärr ska vara 4,25 hektar och arealen Öppna mossar och kärr 16,11 hektar.

Skötselåtgärder

Inga, området lämnas till fri utveckling med följande undantag: Skulle uppföljningen visa att rikkärret förändras eller minskar i areal ska orsakerna utrönas och åtgärder vidtas. Förändringar i form av naturliga successionsförlopp ska dock inte vara skäl till att åtgärder sätts in.

Skötselområde 2: skogsmark

Beskrivning

Mer sammanhängande skogar finns främst i reservatets norra delar. Skogarna är av högst varierande beskaffenhet och mer eller mindre stadda i utveckling mot naturskogs-karaktär. Inslaget av brandpräglad skog är relativt ringa varför skötselåtgärder i form av naturvårdsbränning inte är motiverade.

Bevarandemål

Området präglas av olikåldrig skog av varierande trädslagsblandning. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande störningar i form av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling. Arealen Västlig taiga ska vara 16,48 hektar.

Skötselåtgärder

Inga åtgärder.

Skötselområde 3: Norsån

Beskrivning

Norsåns slingrande lopp ingår under ca en kilometer i reservatet. Ån är grund och stenig med frodig vattenvegetation. Viss påverkan av rensning och uträtning kan ändå inte uteslutas.

Bevarandemål

Norsån bevaras i sitt nuvarande skick. Under tider kan överdämning av bäver tänkas ske, något som kan förhöja reservatets naturvärden genom ökad naturtypsdynamik.

Skötselåtgärder

Inga åtgärder, men om restaureringsåtgärder utförs i Norsåns vattensystem medger föreskrifterna att enkla åtgärder vid behov utförs även inom reservatet.

Skötselområde 4: Friluftsliv och anläggningar

Beskrivning

Reservatet saknar fullständigt såväl stigar som anläggningar för friluftslivet. Reservatet kan förutom de botaniska sevärdheterna erbjuda en ödslig men vacker landskapsbild till besökarens fromma.

Bevarandemål

Information om reservatet och vilka föreskrifter som gäller där finns på informations-tavlor i anslutning till området och via länsstyrelsens hemsida. En parkeringsyta och en enkel led underlättar för besökare att uppleva områdets värden.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

En parkeringsplats med information iordningställs efter avtal med berörd markägare. Detta är viktigt då landsvägen saknar vägrenar att parkera på. En enkel led med förstärkningsåtgärder, t.ex. spångning på blöta partier, dras ut på myren fram till rikkärret. Risken att naturvärden tar skada av besökarens tramp är minimal då rikkärret har dålig bärighet och knappast lockar till utflykter utanför leden. För att göra besöket mer attraktivt kan leden om möjligt läggas i en slinga. En möjlig dragning, som är ca 500 meter lång, framgår av skötselkartan.

Löpande skötsel

Underhåll.

Skötselområde 5: Kalkkärrsgrynsnäcka

Beskrivning

Kalkkärrsgrynsnäckan är en endast ett par mm stor snäcka som är knuten till kalkrika kärr, helst till extremrikkärr likt Tomossen. Främst förekommer den i landets kalkområden, men den har även en spridd förekomst i andra trakter med lokala kalkförekomster såsom i Bergslagen. Arten ingår i EU:s art- och habitatdirektiv samt omfattas av ett nationellt åtgärdsprogram för bevarande. Snäckan bedöms ha "dålig" bevarandestatus inom berörd biogeografisk region enligt ArtDatabanken (2014). Den klassas som hänsynskrävande på nationella rödlistan 2015.

Förekomst i området

Vid Tomossen påträffades arten 31 augusti 2011 av Ted von Proschwitz ca 215 m NO om NO-änden av Lomtjärnen. Von Proschwitz föreslår "fri utveckling som rikkärr, ta ev. bort en del småtallar" som lämpligaste skötseln för lokalen.

Bevarandemål

Kalkkärrsgrynsnäckan ska fortleva i områdets rikkärr och ha en gynnsam bevarandestatus.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Inga åtgärder.

Löpande skötsel

Ingen skötsel.

Uppföljning

Uppföljning av arten bör ske inom ramen för den nationella uppföljningen av Natura 2000-arter

Jakt och fiske

Fisket inskränks inte i naturreservatet. Vilka arter som får jagas regleras inte i föreskrifterna, endast detaljer i hur jakten får utövas (t.ex. passens utformning).

Dokumentation och uppföljning

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning av de bevarandemål som angetts i skötselplan ska göras som underlag för utvärdering av huruvida syftet med reservatet uppnås. Uppföljning genomförs av Länsstyrelsen och kommer att ge vägledning om ytterligare bevarandeåtgärder krävs för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd.

Förvaltaren ansvarar även för att följa upp övriga genomförda skötselåtgärder.

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Prio	Åtgärd	Var	Frekvens
1	Uppmärkning av reservatsgräns	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
1	Uppsättning och underhåll av informationsskyltar	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
2	Webbplats och ev. annat informationsmaterial		Engångsåtgärd, underhåll vid behov
3	Iordningställande och underhåll av parkering och led	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov